
Radomir JURIĆ

Prethodno priopćenje
Arheološki muzej, Zadar

**ARHEOLOŠKA
ISTRAŽIVANJA
KATEDRALE
SV. JAKOVA U
KRBAVI (UDBINI,
2000.-2006.)**

Na znanstvenim skupovima Hrvatskoga arheološkoga društva u Rijeci (2000.), Dubrovniku (2005.) i na simpoziju Kulturno-povijesni korijeni Gospicko-senjske biskupije (2004.), koji je priredio Katolički bogoslovni fakultet - Teologija u Rijeci (područni studij) izvjestili smo o arheološkim istraživanjima u Udbini, napose o istraživanjima stolnice sv. Jakova Starijeg.

Na području Udbine prije 1996. nije bilo sustavnih radova na istraživanju pojedinih arheoloških nalazišta. Ipak, u novom ozračju, nakon vojno-redarstvene akcije "Oluja" započela su sustavna istraživanja.

Primjerice od 1996. do 2000. provodila su se istraživanja crkve sv. Marka Groba u Podudbini.¹ Na tom položaju u cijelosti smo otkrili ostatke barokne crkve. Ispod nje su pronađeni stariji graditeljski ostaci koji pripadaju kasnom srednjem vijeku. Istražena su 32 groba. Pronađena je zanimljiva arheološka grada, među kojom prevladava nakit 14. i 15. st. Ostali nalazi datiraju od 14. stoljeća do novog vijeka.

Sljedećih godina svakako valja nastaviti arheološka istraživanja, kako bismo bili još sigurniji u našim zaključcima i stručnoj i znanstvenoj interpretaciji ovog sklopa.

Tijekom priprema za izgradnju Crkve hrvatskih mučenika 2005. provedena su zaštitna istraživanja na položaju nekadašnje župne crkve sv. Nikole Biskupa. Arheološka istraživanja proveli su Muzej Like i zadarski Arheološki muzej pod stručnim vodstvom mr. Tanje Kolak, više kustosice u Muzeju Like. Graditeljski ostaci su skromni, jer je crkva gotovo u cijelosti srušena 1948. godine. Oko crkve

¹ JURIĆ, R., Arheološka istraživanja u Udbini (1996.-2003.), Riječki teološki časopis 1(23), Rijeka 2004, 20-24. (dalje Arheološka istraživanja u Udbini). Ovaj članak u cijelosti je prenesen u Zborniku biskupa Mile Bogovića Prošlost obvezuje, povjesni korijeni Gospicko-senjske biskupije, Rijeka 2004, 120-124.

Sl. 1.

Položaj krvavske katedrale sv. Jakova Starijeg u odnosu na sadašnje naselje u Udbinu.

i u njoj istraženo je više grobova s nalazima od kraja 17. do druge polovice 19. st.²

Stolnica sv. Jakova Starijeg u Krbavi (Udbini)

Tijekom spomenutih istraživanja crkve sv. Marka Groba, više puta su tadašnji čelnici Općine Udbina kao i Klub Udbinjana iz Zagreba zatražili da pokušamo pronaći novac za zaštitina arheološka istraživanja na položaju Karija ili Korija, gdje su ostaci stolnice posvećene apostolu

Radomir JURIĆ
**Arheološka istraživanja
katedrale sv. Jakova
u Krbavi (Udbini,
2000.-2006.)**

sv. Jakovu Starijem, koja je devastirana u Domovinskom ratu (sl. 3). Navedeni položaj je uz cestu prema Bihaću, oko 900 metara jugoistočno od porušene crkve sv. Nikole u Udbini (sl. 2).

Godine 2000. dobili smo minimalna sredstva i usporedno s istraživanjima crkve sv. Marka počeli su radovi na ostacima krbavske stolnice (sl. 2-5). Istraživanja se provode u suradnji s Muzejom Like iz Gospića (na terenu je tijekom svih istraživanja spomenuta kolica mr. Tanja Kolak).

Sl. 2.
Položaj Karija ili Korija
na kojem se nalaze ostaci
krbavske stolnice
(Foto F. Nedved)

Sl. 3.
Početak arheoloških
istraživanja 2000.
(Foto F. Nedved)

Radomir JURIĆ
**Arheološka istraživanja
katedrale sv. Jakova
u Krbavi (Udbini,
2000.-2006.)**

Naime, godine 1994. pobunjeni Srbi su na navedenom položaju iskopali dva velika rova za višecjevne bacače raketa (famozne VBR-ove) i devastirali ostatke Katedrale, koji su do tada bili pod zemljom (sl. 3). Na vidjelo su izišli ostaci njezinih zidova, grobovi i dijelovi crkvenog pokućstva.

Sl. 4.

Istražovanja krbavske stolnice (Foto F. Nedved)

Sl. 5.

Zatečeno stanje prije početka istraživanja 2000. godine.
Devastacija je nastala 1994.
(Foto F. Nedved)

Radomir JURIĆ
Arheološka istraživanja
katedrale sv. Jakova
u Krbavi (Udbini,
2000.-2006.)

Sl. 6.

Krbava – Sv. Jakov.
Vanjski kontrafori
stolnice nakon prethodnog
konzervatorskog zahvata
(Foto I. Čondić)

Sl. 7.

Stolnica sv. Jakova Starijeg
(Foto F. Nedved 2005.)

Zaštitna arheološka istraživanja počeli smo na već spomenutim rovovima, od kojih je jedan iskopan (kako će se poslije pokazati) u dijelu mogućeg pročelja i broda crkve, kao i južne dogradnje, a drugi na spoju broda i svetišta. Kako bismo odredili veličinu i oblik Katedrale, otvorili smo pokusne sonde u sjeverozapadnome kutu, na spoju ramena broda i svetišta i uz apsidu.

Dosadašnjim istraživanjima utvrđeno je da dužina Katedrale iznosi 36 m, dok je širina broda 12 m, a svetišta 9 m. Dužina južne dogradnje je 18 m, a širina 5 m. Visina otkrivenih zidova je od 10 do 70 cm u prostoru broda, te od 10 do 65 cm u svetištu. Širina zidova iznosi od 110 cm

Radomir JURIĆ
**Arheološka istraživanja
katedrale sv. Jakova
u Krbavi (Udbini,
2000.-2006.)**

(brod) do 135 cm (temeljna zona u svetištu). Istraživanja su pokazala da Katedrala ima poligonalno svetište s vanjskim i unutarnjim kontraforima (sl. 6, sl. 7).

Pronađeno je više obrađenih kamenih ulomaka koji su pripadali prozorima, vratima i rebrastim svodovima. Od 2001. do 2006. godine nastavljena su (sl. 8) arheološka istraživanja, uz pomuć Ministarstva kulture, a od 2005. godine i potporom Gospičko-senjske biskupije. Ukupno je provedeno 7 istraživačkih kampanja.³

Nažalost, 2007. nije osiguran novac za nastavak istraživanja, nego se samo uredilo nalazište. I sada pozivam sve koji mogu pomoći da se istraživanja ovog iznimno značajnog biskupskog sklopa nastave.

Sl. 8.

Krbava – Sv. Jakov, svetište stolnice s djelomice sačuvanim podom od cigle (Foto I. Čondić 2006.)

Evo nekoliko naglasaka iz dosadašnjih kampanja. Istraživalo se na četiri položaja: zapadno od Katedrale (u prostoru ispred i iza njezina nekadašnjeg pročelnog zida, u prostoru južnih dogradnji, te sjeveroistočno od apside Katedrale. Radilo se također na iskopu parametra zida, koji se u smjeru sjever-jug proteže s južne strane kapele (?), tj u pretpostavljenom biskupskom dvoru.

Osobita pozornost posvećena je istraživanju mnogobrojnih grobova u prostoru južnog aneksa i ispred i iza pročelja Stolnice. Dosad su istražena 194 groba. Riječ je uglavnom o ukopima odraslih pokojnika i djece u obične zemljane rake

³ JURIĆ, R., Katedrala sv. Jakova u Krbavi (Udbini), Obavijesti Hrvatskoga arheološkoga društva, 3, Zagreb 2001, 127-131; ISTI, Arheološka istraživanja u Udbini, 24-33; ISTI, Udbina-stolnica sv. Jakova, Hrvatski arheološki godišnjak, 1/2004, Zagreb 2005 186-187; ISTI, Udbina, Stotinu hrvatskih arheoloških nalazišta, Zagreb 2006, 276-277; ISTI, Udbina-stolnica sv. Jakova, Hrvatski arheološki godišnjak, 2/2005, Zagreb 2006, 293-294; ISTI, Stolnica sv. Jakova Starigrad u Krbavi (Udbina), Novija arheološka istraživanja na području Like, katalog izložbe, Gospic 2007 (bez paginacije).

Sl. 9.

Grobovi ispred pročelja (?) stolnice (Foto I. Čondić)

Sl. 10.

Krbava – Sv. Jakov, kasno-srednjovjekovne naušnice s tri jagode (Foto I. Čondić)

(sl. 9). Sva osteološka građa iz tih grobova je analizirana na Odsjeku za arheologiju HAZU-a u Zagrebu pod stručnim vodstvom prof. dr. Marija Šlausa. Te analize su dale iznimno vrijedne rezultate, među kojima izdvajamo realnu mogućnost da je tu pokopan dio stradalih u Krbavskoj bitki 1493. godine.

Među nalazima ima nakita (ponajviše brončano prstenje), pojasnih predica, dijelova dijademe, novca i dr. U jednom grobu je pronađeno 8 prstenova i jedan naprstnjak. Kvalitetom građe i izrade izdvajaju se naušnice s tri jagode (sl. 10) iz kasnog srednjeg vijeka.⁴ U jednom grobu pronađeno je 25 novčića, također iz kasnog srednjeg vijeka.

⁴ O trojagodnim naušnicama u Primorskoj Hrvatskoj vidi: JAKŠIĆ, N., Pokušaj određivanja horizontalne stratigrafije starohrvatskih nekropola, Znanstveni skup "Novija istraživanja u Dalmaciji", Vodice, 10.-13. svibnja 1975, Split 1978, 91-94; ISTI, Naušnice s tri jagode u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 23, Split 1983, 68-73; ISTI, Crkve na Begovači i problem starohrvatskih nekropola, Diadora, 11, Zadar 1989, 414-415; JURIĆ, R., O srednjovjekovnom nakitu kod crkve sv. Nikole u Solinu, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinšku, 85, Split 1992, 167-176 i ondje navedena literatura koje se tiče trojagodnih naušnica.

U istom sloju grobova pronađen je par ostruga s opremom za zakopčavanje (veoma su dobro sačuvane, sl. 11). Na trnu ostruga je dodatak u obliku zvijezde. Prema usporedbama s ostrugama na ostalim područjima Hrvatske mogu se datirati u 14. i 15. st.⁵, što korenspodira s vremenom kada je krbavska Stolnica bila u funkciji. Isto vrijedi za trojagodne naušnice.

Grobovi se javljaju u nekoliko slojeva, a najviše ih je iz ranog novog vijeka, odnosno nakon vremena kada je Katedrala napuštena i razrušena. Primjerice, neki grobovi su ukopani u njezim pročelni zid. Možda se radi o stanovništву koje se tu pokapalo u poslijetursko vrijeme.

Stolnicom krbavskih biskupa bavili su se F. J. Fras⁶, V. Henneberg⁷, M. Bogović⁸, M. Kruhek⁹ i Z. Horvat¹⁰, a o

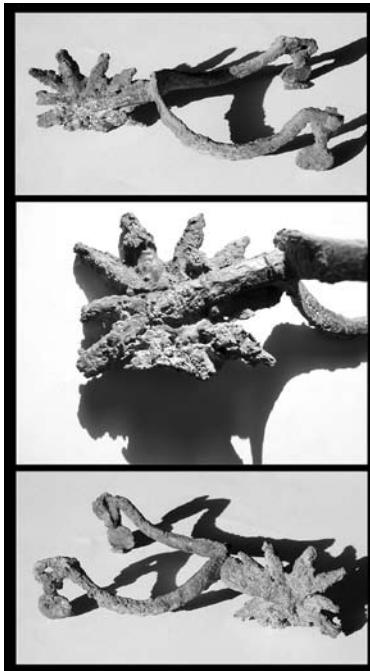
- 5 BACH, I., Ostruge iz XIV. i XV. stoljeća, *Zbornik Muzeja grada Koprivnice*, 2, Koprivnica 1947, 83; NIKOLIĆ, D., Tipološki razvoj mamuza od XIV. – XX. veka sa osvrtom na zbirku mamuza u Vojnomu muzeju, *Vesnik*, 3, Beograd 1956, 60-79; PETRINEC, M., Kasnosrednjovjekovno groblje kod sv. Spasa u Vrh Rici, Starohrvatska prosvjeta, ser. III, sv. 23, Split 1996, 74-75; ISTA, Izvještaj o arheološkim iskapanjima crkve sv. Petra na Kuli Atlagića, Starohrvatska prosvjeta, ser. III, sv. 27, Split 2000, 224; PRAUNSPERGER, M., Oružje starih Hrvata, Zagreb 1943; VRSALOVIĆ, D., Kasnosrednjovjekovne ostruge u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, Starohrvatska prosvjeta, ser. III, sv. 8-9, Zagreb 1963, 151-169; ZEKAN, M., Pregled istraživanja lokaliteta Otres-Lukačuša, Starohrvatska prosvjeta, ser. III, sv. 27, Split 2000, 268.; ZSCHILLE, R. – FORRER, R., Der Sporen in seiner Formenentwicklung, II, Berlin 1899.
- 6 FRAS, F. J., Cjelovita topografija Karlovačke vojne krajine, Gospic 1988, 138-139 (dalje Topografija, vidi izvorni tekst FRAS, F. J., Vollständige Topographie der Karlstädtler Militärgrenze, Zagreb 1835, 178-179).
- 7 U ostavštini Večeслава Heneberga nalazi se snimka tlorisa katedrale sv. Jakova (usp. HORVAT, Z., Katedrala sv. Jakova u Krbavi kraj Udbine, Kravbska bitka i njezine posljedice, Zagreb 1997, (dalje Katedrala sv. Jakova u Krbavi) 152, bilj. 3, 154, sl. 3, tloris stolnice iz 1923. Njegov je tloris bitno drugačiji od onog kakav se zatekao u našim najnovijim istraživanjima. Kolegi Z. Horvatu je gosp. Stjepan Marinović dao na uvid ostavštinu V. Heneberga zajedno s tlorisom katedrale Sv. Jakova).
- 8 BOGOVIĆ, M., Pomicanje sjedišta Krbavskе biskupije od Mateja Marute do Šimuna Kožićića Benje (Pregled povijesti Krbavskе ili Modruške biskupije), Krbavskа biskupija u srednjem vijeku, Rijeka-Zagreb 1988, 52-54 (dalje Pomicanje sjedišta Krbavskе biskupije); ISTI, Crkveno ustrojstvo današnjeg područja Riječko-senjske biskupije u srednjem vijeku, Riječki teološki časopis, br. 2, Rijeka 1996, 317-318; ISTI, Crkveno ustrojstvo Like i Krbave u srednjem vijeku, Krbavskа bitka i njezine posljedice, Zagreb 1997, 83 (dalje: Crkveno ustrojstvo Like i Krbave).
- 9 KRUHEK, M. – HORVAT, Z., Sakralna arhitektura Krbave i Like – na području Krbavsko-modruške biskupije, Krbavskа biskupija u srednjem vijeku, Rijeka-Zagreb, 190-195 (dalje: Sakralna arhitektura Krbave i Like); KRUHEK, M., Topografija krbavskе spomeničke baštine, Krbavskа bitka i njezine posljedice, Zagreb 1997, 107.
- 10 HORVAT, Z., Katedrala sv. Jakova u Krbavi, 151-155; ISTI, Srednjovjekovne katedralne crkve Krbavsko-modruške biskupije, Zagreb-Gospic 2003, 73-85 (dalje: Srednjovjekovne katedralne crkve), te navedeni zajednički rad M. Kruheka i Z. Horvata u prethodnoj bilješki.

Radomir JURIĆ
Arheološka istraživanja
katedrale sv. Jakova
u Krbavi (Udbini,
2000.-2006.)

SL. 11.

Krbava – Sv. Jakov,
ukrašeni srebrni prsten s
krunom (Foto I. Čondić)

SL. 12.

Krbava-Sv. Jakov,
kasnosrednjovjekovne ostruge
(Foto I. Čondić)

Krbavskoj biskupiji i biskupima pisali su mnogi.¹¹

11 FARLATI, D., *Illyricum sacrum*, vol IV, Venetis, 1769, 91-105; SLADOVIĆ, M., *Povesti biskupijah senjske i modruške ili krbavske, Trst* 1856, 133-142; CRNČIĆ, I., *Najstarija poviest krčkoj, rabskoj, osorskoj, senjskoj i krbavskoj biskupiji, Rim* 1867; KLAIC, Vj., *Grada za topografiju Ličko-krbavske županije u srednjem vijeku, Vjesnik hrvatskoga arheološkoga društva, 7/1903.-1904), Zagreb 1904, 129-144; HORVAT, A., O spomenicima u Krbavi, Bulletin JAZU, VII/1, Zagreb 1959, 1-5; PE-*

Nekoliko autora je navodilo Frasov opis položaja s graditeljskim i drugim ostacima krbavske Katedrale (1835.). To činimo i mi ovom prigodom¹²: "Kada su Turci god. 1460. osvojili grad, izgorjela je lijepa katedralna crkva Krbavske biskupije i pretvorila se u ruševine. Njih su iskoristili Turci gradeći vanjski zid oko udbinske utvrde, koja je time mnogo uvećana. Ovaj zid lako se razlikuje od drugih, a jako je oštećen. U njemu se mogu naći razbijeni kameni ukrasi kao i u ruševinama crkve na Kalauri, koji dokazuju da su odatle uzeti. Kako je već spomenuto, ovdje je nekada bilo sjedište rimokatoličkog biskupa krbavskog. Na blagoj uzvišici (zvanoj Kalaura) još stoje ruševine biskupske katedralne crkve, iz kojih se može zaključiti kako je to bio ugledan i lijep Božiji dom. Nedaleko se diže velika stijena na kojoj su i danas ruševine turske stražarnice. Sa stjenovitog brijega puca širok i lijep vidik na sve strane. Na temelju osnovnog zida još se mogu odrediti dužina i širina crkve. Pokraj nje bila je velika zgrada s dvorištem, vjerovatno samostan ili biskupski dvor. Crkva je imala mnogo zidanih grobnica, ali su znatiželja, a još više lakomnost i pohlepa, često omele mir zemnih ostataka ovih tihih prebivališta. Provaljeni zidovi, razbijeno grobno kamenje, oštećeni ukrasi vrata, prozorski okviri, vijenci i polustupovi govore o prolaznosti zemaljske veličine. Nema više čak ni praha bića koja ovdje snivaju, nekad ponosnog uresa Krbave."

Pri posljednjim iskopavanjima godine 1829., ovdje je nađena razbijena nadgrobna ploča s križem i imenom Georgius, razbijen kameni lav, komadi zvona, srebrni ugarski novčić s likom Svetе Djevice i natpisom 'Patrona Hungariae 1405', srebrenjaci sa španjolskim grbom i zlatna naušnica. Na temelju rečenog može se pretpostaviti da bi daljnja svrsihodna iskapanja na svjetlo dana iznijela još zanimljivih predmeta, što bi moglo vjerovatno poslužiti bogaćenju i osvjetljenju domovinske povijesti".

Položaj Stolnice i biskupskog dvora snimio je oko 1830. i M. Sabljar.¹³ Vidio je i nacrtao više zidova, gdje bi se mogao nazrijeti prostor nalik klastru, ali ne i Stolnica.

LOZA, M., Historijat stvaranja Modruške biskupije, sa sjedištem u Rijeci 1818.-1822., Jadranski zbornik, VII, Rijeka 1969, 417-437; GULIN, A., Pečat prvog krbavskog biskupa Mateja i olovni pečak, vjerovatno Split-skog kaptola, Krbavska biskupija u srednjem vijeku, Rijeka-Zagreb 1988, 239-245; ISTI, Krbavsko-modruški kaptol prije i poslije Krbavske bitke, Krbavska bitka i njezine posljedice, Zagreb 1997, 90-95; BOGOVIĆ, M., Pomicanje sjedišta Krbavske biskupije, 50-54, 57-64; ISTI, Srednjovjekovna vinodolska crkva i Novi Vinodolski kao biskupsko sjedište, Novljanski zbornik, knjiga IV, Novi Vinodolski 2000, 29-33; BARBARIĆ, J., Građa za povijest Krbavske biskupije, Krbavska biskupija u srednjem vijeku, Rijeka-Zagreb 1988, 247-275.

12 FRAŠ, F. J., Topografija, 138-139.

13 HORVAT, Z., Srednjovjekovne katedralne crkve, 75, sl. 57.

Radomir JURIĆ
**Arheološka istraživanja
katedrale sv. Jakova
u Krbavi (Udbini,
2000.-2006.)**

Položaj Karija i Karaula obišli su 1986. M. Kruhek i Z. Horvat i o tome pisali u povodu 800. obljetnice osnutka Krbavske biskupije.¹⁴

Na znanstvenom skupu Krbavska bitka i njezine posljedice održanom u Novom Vinodolskom 1993. i poslije u Zborniku radova s tog skupa (1997.) Z. Horvat¹⁵ je donio dotad sve poznate podatke, ali i svoja nova saznanja o krbavskoj katedrali sv. Jakova, što zaista zaslužuje pozornost, potičući i tada arheološka istraživanja.

Na temelju očevida nakon vojno-redarstvene akcije "Oluja" donio je podatke o njezinoj veličini i simulirao njezin oblik na temelju postojećih ostataka i onoga što bi se moglo nalaziti pod zemljom. U monografiji Srednjovjekovne katedralne crkve Krbavsko-modruške biskupije (2003.) također se bavi ovom stolnicom, uzimajući u obzir rezultate naših istraživanja.

M. Bogović je na istom znanstvenom skupu, između ostalog, donio podatak iz Vatikanskog arhiva, prema kojem se Stolnica s punim naslovom (posvećena sv. Jakovu Starijem) spominje 1431. godine.¹⁶ Naime, te godine imenovan je krbavskim biskupom Korčulanin Vid Ostojić

SI. 13.

Arheološka istraživanja
stolnice Sv. Jakova Starijeg
(Foto F. Nedved)

¹⁴ KRUHEK, M. – HORVAT, Z., Srednjovjekovna arhitektura Krbave i Like, 187-234.

¹⁵ HORVAT, Z., Katedrala sv. Jakova u Krbavi, 151-15, 160-162.

¹⁶ BOGOVIĆ, M., Crkveno ustrojstvo Like i Krbave, 83, bij. 20.

Radomir JURIĆ
Arheološka istraživanja
katedrale sv. Jakova
u Krbavi (Udbini,
2000.-2006.)

Sl. 14.

Istraživanja u prostoru južne dogradnje (Foto I. Čondić).

Marinić.¹⁷ Međutim, postoji i starija vijest o sjedištu Biskupije i Katedrali. U sporu između Zagrebačkog kaptola i krbavskog biskupa izričito stoji da je 1389. Krbava mjesto u kojem se nalazi biskupski dvor i katedrala posvećena sv. Jakovu.¹⁸

U buli kojom papa Pio II. 1460. premješta središte biskupije iz Krbave u Modruš govori se o katedrali koja je već ruševna i nalazi se na osamljenome mjestu.¹⁹ Nema sumnje da je upravo to mjesto koje mi istražujemo posljednjih godina.

Na crkvenom saboru u Splitu 1185. godine, kao što je poznato, osnovana je Krbavska biskupija. U ispravi je određeno i jasno rečeno da će izabrani biskup sjedište imati u Krbavi. Gdje se nalazila stolnica prvog krbavskog biskupa Mateja, zasad sa sigurnošću ne možemo utvrditi. Možda i na ovom položaju koji se poslijednjih godina istražuje, gdje je postojeća župna ili pak samostanska crkva posala katedralnom.

Z. Horvat²⁰ je upozorio na sličnost tlora mlađe krvavske stolnice s tlorisom propovjedničko-prosijačkih crkava, npr. franjevačka crkva u Našicama²¹ (datirana oko 1300.) i crkva minorita u Ptuju (samostan osnovan između 1271. i 1280.) te nekoliko samostanskih crkava u Austriji i Mađarskoj.

17 ISTI, Pomicanje sjedišta Krbavske biskupije, 52

18 Isto mj.

19 Isto, 53

20 HORVAT, Z., Katedrala sv. Jakova u Krbavi, 161-162, sl. 12, ISTI, Srednjovjekovne katedralne crkve, 85.

21 Literatura navedena u prethodnoj bilješci.

Radomir JURIĆ
Arheološka istraživanja
katedrale sv. Jakova
u Krbavi (Udbini,
2000.-2006.)

Sl. 15.
Arheološka istraživanja
u južnom aneksu i
pretpostavljenom biskupskom
dvoru (Foto I. Čondić)

Isti autor debljinu zidova i tloris uspoređuje s fanjevačkom crkvom u Našicama. To je ujedno najблиža usporedba katedrali sv. Jakova Starijeg. Otkriveni graditeljski ostaci govore o visokoj klesarskoj razini majstora koji su ovdje radili. Prema mogućim analogijama koje donosi Z. Horvat, rezultata najnovijih istraživanja i naših razmišljanja, koji još nisu konačni, ostaci Katedrale mogli bi pripadati kraju 13. i početku 14. st.

Od 2002. godine u istraženom, te djelomice konzerviranom i prezentiranom dijelu Katedrale (sl. 17) msgr. Mile Bogović na Blagdan sv. Jakova (25. srpnja) predvodi bogoslužje (sl. 16), što je vjernički puk Udbine i njegove okolice s odobravanjem prihvatio.

Primjerice 2005. godine kršteno je 7-ero djece, krizmano 25 (bila je to prva krizma u Udbini nakon više godina).²² Vjerojatno se čudite što ovo spominjem. Međutim, treba znati što se sve tijekom vremena u Udbini događalo, pa i u najnovije vrijeme. Još jedanput, gotovo ispočetka, Udbina s novim i starim stanovništvom nastavlja veoma težak život.

Nakon završenih istraživanja moći će se, zasigurno, mnogo više reći o ovom biskupskom sklopu te još bolje definirati veličina i oblik Stolnice, kao i njegove prigradnje s biskupskim dvorom. Svi graditeljski ostaci bit će konzervirani i prezentirani u tom pitomom krajoliku.

Ukratko smo izvijestili o rezultatima arheoloških istraživanja koja je posljednih godina proveo Arheološki muzej u suradnji s Muzejem Like iz Gospića. Postignutim

²² To mi je navedene godine priopćio fra Nediljko Knezović, župnik u Udbini, kojem i ovom prigodom zahvaljujem na ovim podacima.

Radomir JURIĆ
**Arheološka istraživanja
katedrale sv. Jakova
u Krbavi (Udbini,
2000.-2006.)**

Sl. 16.

Misno slavlje uz blagdan Sv. Jakova u ostacima katedrale 2005. godine (Foto T. Kolak).

Sl. 17.

Krbava – Sv. Jakov,
jedna od prostorija južnih
dogradnji (Foto F. Nedved)

možemo biti veoma zadovoljni. Naše zadovoljstvo, kao i mnogih drugih, bit će još veće ako se istraživanja sustavno nastave i sljedećih godina, očekujući još primjerenu potporu mjerodavnih.

Sadašnjim i budućim istraživanjima pronađeno je mnogo nepoznatoga i vrijednoga, što pridonosi boljem poznavanju prošlosti ovoga grada i kraja. To je donedavno bilo nezamislivo.

ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA
KATEDRALE SV. JAKOVA U KRBAVI
(UDBINI, 2000.-2006.)

Ključne riječi: arheologija, katedrala sv. Jakova, Krbava, Udbina.

Godine 2000. usporedo s istraživanjima crkve sv. Marka Groba u Podudbini skromnim finacijskim sredstvima počeli su i radovi na ostacima krbavske stolnice.

Istraživanja zajednički vode Arheološki muzej iz Zadra i Muzej Like iz Gospića.

Godine 1994. pobunjeni Srbi su na položaju Karija ili Korija iskopali dva velika rova za višecjevne bacače raketa i umnogome devastirali ostatke stolnice sv. Jakova Starijeg, koji su do tada bili pod zemljom. Pokazalil su se zidovi Katedrale, grobovi i dijelovi crkvenog pokućstva.

Zaštitna arheološka istraživanja započeta su u spomenutim rovovima, a poslije, sve do 2006. godine provode se sustavna arheološka istraživanja, uz financijsku potporu Ministarstva kulture RH i Gospičko-senjske biskupije.

Dosadašnjim istraživanjima utvrđena dužina Katedrale iznosi 36 m, širina broda 13 m, a svetišta 9 m. Dužina južne dogradnje je 18 m, a širina 5 m. Visina otkrivenih zidova je od 10 do 70 cm. Stolnica ima poligonalno svetište s unutarnjim i vanjskim potpornjima.

Prepostavlja se da su ostaci koji se naslanjaju na južni aneks dio biskupskog dvora.

Pronađeno je više ulomaka, koji su pripadali prozorima, vratima i rebrastim svodovima.

Otkriveni graditeljski ostaci govore o visokoj klesarskoj razini majstora koji su ovdje radili. Način zidanja Crkve i sačuvani ulomci arhitektonske plastike upućuju na kraj 13. i početak 14. stoljeća

Osobita pozornost je posvećena istraživanjima mnogobrojnih grobova u prostorima južnih dogradnji i iza nekadašnjeg pročelnog zida Katedrale, te sporadično u središnjem dijelu tog sakralnog objekta. (Itraživanje brojnih grobova na tom prostoru počet će uskoro.)

Grobovi se javljaju u slojevima. Donji sloj pripada kasnom srednjem vijeku, a preostali grobovi, kojih je najviše,

Radomir JURIĆ
**Arheološka istraživanja
katedrale sv. Jakova
u Krbavi (Udbini,
2000.-2006.)**

ranom novom vijeku. Riječ je uglavnom o ukopima odralih osoba i djece. Dosad su istražena 194 groba.

Sva osteološka grada je pod stručnim vodstvom dr. sc. Marija Šlausa analizirana u Odsjeku za arheologiju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Te analize su dale iznimno vrijedne rezultete, među kojima izdvajamo realnu mogućnost da je tu pokopan dio stradalih u Krbavskoj bitki 1493. godine.

Među nalazima je zastupljen nakit (ponajviše prsteњe), pojane predice, ostruge, novac i dr. Kvalitetom izrade i materijala izdvajaju se naušnice s tri jagode (pronađene 2003.), koje su izrađene u nekoliko inačica.

U nižem sloju grobova pronađen je i par željeznih ostruga s opremom za zakopčavanje (veoma su dobro sačuvane). Na trnu ostruga je dodatak u obliku zvijezde.

Prema usporedbama s ostrugama na ostalim hrvatskim nalazištima, mogu se datirati u 14. i 15., st. što korespondira s vremenom kada je krbavska stolnica bila u funkciji. Isto vrijedi za trojagodne naušnice, drugi nakit i novac kasnosrednjovjekovnog sloja grobova.

Sljedećih godina valja nastaviti istraživati ovaj iznimno graditeljski sklop.

ARCHAEOLOGICAL RESEARCH OF THE SAINT JACOB CATHEDRAL IN KRBAVA (UDBINA, 2000-2006)

Keywords: archaeology, Saint Jacob Cathedral, Krbava, Udbina.

The renewal works on the Krbava Cathedral started simultaneously with the research on the Saint Mark's Grave Church in Podudbina with modest financial means. The research was conducted jointly by the Archaeological Museum in Zadar and Lika Museum in Gospic.

In 1994, rebel Serbs at the 'Karija' or 'Korija' location had dug up two large trenches for multiple launcher racket systems and considerably damaged the remains of the Saint Jacob Senior Cathedral that had up to than been underground, uncovering walls of the Cathedral, graves and parts of the church furniture.

The protective archaeological research began in the above mentioned trenches, followed by the systematic research lasting until 2006, financed with the Croatian Ministry of Culture and the Gospic-Senj Diocese support.

The research has so far determined the Cathedral was 36 m long, the nave was 13 m wide and the sanctuary was 9 m wide. The south annex was 18 m long and 5 m wide. The revealed walls were 10 m to 70 cm tall. The Cathedral had a polygonal sanctuary with internal and external underpinning.

It is supposed the remains adjacent to the south annex were parts of the bishop's residence.

Several pieces belonging to windows, doors and ribbed ceilings have been found.

The remains revealed the stonemasons who had worked on the Cathedral were very skilful. The manner of the church construction points to the end of the 13th and the beginning of the 14th century, and so do the saved pieces of architectonic plastic artwork.

Special attention has been given to the research of the numerous graves found in the area of south wings/annexes, behind the former frontal wall of the Cathedral, and sporadically in the central part of the sacral object. (The research of the numerous graves in that area is going to begin soon).

There are several layers of discovered graves. The lower part is from the Late Middle Ages, while the remaining graves, the most numerous ones, are from the Early Modern Age. They are mostly graves of grown persons and children. 194 graves have been researched so far.

All the osteological material has been analysed in the Archaeological Department of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zagreb. The expert analysis has been led by dr. sc. Marijo Šlaus. The results of the analysis are very valuable, especially the discovery there is a realistic possibility a part of the Krbava Battle causalities had been buried there.

The found artefacts also contain jewellery (mostly rings), waist yarn, spurs, money etc. A pair of earrings with three pellets (found in 2003) found in several versions are of especially high-quality craftsmanship and materials.

In the bottom layer of graves a couple of iron spurs with buckling equipment has been found (in very good condition). They have a star-shaped rowel.

They can be dated to the 14th or 15th century when compared to other spurs found on Croatian sites, corresponding to the time the Krbava Cathedral had been in function. The same can be said of the three-pellet earrings, other items of jewellery and money found in the late Middle Ages graves layer.

The research of this extraordinary building complex should be continued in the following years.